

УДК 339.9

Михайловська О.В.*

ПОСИЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Під впливом нових науково-економічних чинників, стрімкого зростання інформаційно-комунікаційного потенціалу, збільшення сектора високих технологій, безпрецедентного використання винаходів в інтересах споживачів, превалюючим світовим процесом, що породив принципово нове економічне життя на планеті, стає Посилення інтелектуальної активності в умовах глобалізації інформаційного середовища.

Поєднання інтелектуальної взаємодії й акумулювання знань, нагромаджених у суспільстві, у сполученні із синергетичним ефектом можуть призвести до так званого інформаційного вибуху. Такий вибух, який може використовуватися для радикального (стрибокподібного) просування в сфері вирішення складних (особливо важливих для суспільства) завдань, є найвищим проявом практичного значення макроскопічної теорії творчості. Поняття вибуху взагалі пов'язане з миттєвим нівелюванням досить великої різниці потенціалів («перепаду» потенціалів) у тому чи іншому середовищі.

За аналогією, інформаційний вибух є наслідком різниці потенціалів, що утворюється в інформаційних середовищах. Така різниця створюється цілеспрямованими (негентропійними) зусиллями суспільства — методами соціального проектування, спрямованого на зниження ентропії розглянутого соціуму (творчого колективу). Мета такої роботи: забезпечити умови для інтенсивних інформаційних потоків (інформаційних переносів).

Структурні зрушення виробничих сил, що їх у 70-80-ті роки зазнало світове господарство у зв'язку з переходом до новітніх технологій, призвели до того, що виник принципово новий тип соціальних відносин – інформаційні, які обумовлюють появу нового типу суспільства – інформаційного. Народилася нова парадигма виробничого процесу, основну рису якого становить не просто інформація, а нова економічна категорія – інформаційний ресурс. Від способів використання цього виду ресурсів залежать темпи науково-технічного та техніко-економічного розвитку країни. Фундаментом їх виробництва і використання є інтелектуально-духовний потенціал держави, який врешті-решт стає головним чинником, що має і надалі визначати рівень та динаміку розвитку країни.

Інформаційний ресурс виробляється в інформаційній сфері суспільства, до якої належать наука, освіта, система управління, зв'язку, а також машинно-інформаційна мережа. Вже зараз інформаційна сфера розвинених країн поглинає більше 60 % трудових ресурсів. У США в цю сферу залучено близько 80 % всіх працюючих, приблизно 20 % залучено в традиційні промислові галузі, і менш як 3 % - у сільське господарство. Така сама картина спостерігається і в найбільш розвинених країнах Західної Європи, де в інформаційній сфері працює 70-75 % фахівців. Інформаційна сфера стає таким чином одним з вирішальних чинників у подальшому русі на шляху інтелектуалізації суспільного виробництва.

Такий стан речей кардинально змінює і соціальну структуру суспільства. За А. Тоффлером, створюється нова соціальна структура, базисом якої є не відношення форм влас-

* д.е.н., провідний науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи ІСЕІМВ НАН України

ності, а інтелектуальна кваліфікація, запрацьованість в інтелектуальну технологію. Він називає цей прошарок населення когнітаріатом і передрікає йому роль структурного детермінатора у майбутньому. Існує навіть так звана концепція датакратії, згідно з якою функції соціального управління у політиці, економіці, суспільному житті повинні в майбутньому перейти до висококваліфікованих фахівців інформаційної сфери.

Інформаційні потоки (переноси) поділяються на вертикальні і горизонтальні. Інтенсивність (енергія) вертикального інформаційного потоку залежить від величини «перепадку» інтелектуальних потенціалів верхніх і нижніх структур розглянутого соціуму (колективу). Інтенсивність горизонтального інформаційного потоку залежить від внутрішніх і зовнішніх рівнів зв'язків (ділового спілкування, інтелектуального обміну) між людьми і групами, а також від можливостей мобілізації (актуалізації) інформаційних ресурсів, концентрації їх у потрібному напрямку.

Таким чином інтенсивне зростання інтелектуального потенціалу розглядуваного соціуму (колективу) залежить від міри нерівномірності розподілу творчих можливостей «по вертикалі». Конфігурація соціального інтелекту повинна бути пірамідоподібною, щоб імпульс перетворювався в бурхливо розширюваний інформаційний потік, а потім — у значну матеріальну силу. Імпульс може йти і ззовні, наприклад, з-за кордону. Але за «плоскою» конфігурації будівлі інформаційного соціуму даний імпульс «згасає». А потрібно, щоб він породжував інформаційну ланцюгову реакцію.

Посилення інтелектуальної (інформаційної) мобільності суспільства — широкоаспектне поняття, надзвичайно складне, яке потребує нового рівня розуміння сучасних тенденцій розвитку цивілізації. Зупинимося на найважливіших напрямках інтелектуалізації і підвищення інтелектуальної активності суспільних систем.

- Науковий і освітній напрями (інакше кажуть: когнітивний аспект). Наука й освіта — когнітивні підсистеми суспільства, його «мозкові структури», відповідальні за збереження знань, вироблення їх, передачу «у спадщину як естафету», трансформацію до прикладного рівня, поширення і широке використання на практиці. Навіть в умовах фінансової кризи потрібно знайти можливість підсилювати хоча б ті пріоритетні напрямки науки й освіти, що виконують істотні соціальні і державні функції. Наука, знання, інформація — головний ресурс людства на сучасному етапі.

- Інформаційний напрям. Інформаційні, комунікаційні сфери стають ніби «основою» життя суспільства, його нервовою системою. Без них неможливо вирішувати питання посилення ролі науки й освіти в житті суспільства. Інформатизація, особливо розвиток зв'язку, як уже говорилося, — найважливіший аспект інтелектуалізації.

- Технологічний напрям. Йдеться про насичення народного господарства ефективними наукомісткими технологіями. Потрібно здійснити технологічну революцію на базі технології високого рівня, «безлюдних» виробництв, штучного інтелекту, інформаційної автоматизації, тематичних комплексів, креативних систем.

- Особливої уваги потребує інформаційно-технологічна перебудова управління, банківської сфери, зв'язку, послуг.

- Економічний напрям. Мова йде про подолання монополізму, подальший розвиток сучасного ринку з його конкуренцією, і особливо інформаційно-інтелектуального ринку (ринку семантичної інформації — патентів, ліцензій тощо).

- Управлінський і юридичний напрями інтелектуалізації. Йдеться про якісне підвищення інтелектуального рівня управління і прийняття рішень. Особливо це стосується вищих ешелонів влади. Уся система юридичних структур, законів, нормативних актів за рубежом еволюціонує в бік кращого забезпечення функціонування соціального інтелекту.

- Соціально-психологічний напрям інтелектуалізації у сучасних умовах видається найважливішим, важливішим, хоч як не дивно, навіть за економічний аспект, оскільки він пов'язаний з людиною-творцем і користувачем знань (інформації). Йдеться про повне подолання і виключення з життя суспільства, унеможливлення загрозливих процесів руйнування когнітивних структур суспільства (науки, освіти, винахідництва тощо).

Необхідне розуміння суспільством та його діловою, інтелектуальною, управлінською елітою тієї істини, що немає пріоритетнішого завдання, ніж інтелектуалізація. Бо всі інші життєво важливі проблеми: продовольчу, екологічну, енергетичну тощо, можна вирішити лише і винятково на базі інтелектуалізації, використання знань.